

Prispevek za “drugačno” družbeno geografijo: biografije in pripovedi v geografskih migracijskih študijah

1. UVOD

Namen besedila je dvojen. Na eni strani želim predstaviti del živega dogajanja v “sodobnih” geografskih migracijskih študijah in ob tem predstaviti uporabo precej “nekonvencionalnih” in za nekatere družbene geografe celo “here-tičnih” metod ter pristopov: biografij in pripovedi. Na drugi strani pa tovrstno početje razumem tudi kot kritiko oziroma opomin slovenski družbeni geografiji, ki “noče” sprejeti nekaterih teoretskih pogledov in metodoloških pristopov.

Toda zakaj ravno geografske migracijske študije? Predvsem zato, ker je med temi od začetka devetdesetih let mogoče zaznati izredno dinamiko, ki se nanaša tako na teoretska kot metodološka razglabljanja.

Literaturo, ki jo uporabim v besedilu, so povečini pisala peresa angleških družbenih geografov. Če med družbene geografe “vpade” kakšen “negeograf”, to posebej poudarim.

2. ZAČETNE KOORDINATE: EPISTEMOLOŠKA IN METODOLOŠKA VPRAŠANJA V (GEOGRAFSKEM) PREUČEVANJU MIGRACIJ

Ker bo besedilo zaradi “nekoliko drugačnega” pristopa in vsebine v marsikaterem geografu vzbudilo sum in dvome (v lojalnost do discipline), se mi zdi še toliko pomembneje, da “stvar” postavim v nekoliko širši okvir, ki naj služi tudi kot neke vrste metodološki ter teoretski zagovor. Čas in prostor mi žal ne dopuščata, da bi podrobneje predstavil živo dogajanje v sodobni družbeni geografiji, zato bom jedra nastavil samo tistim vetrovom, ki me bodo peljali med vsebine, navržene v naslovu. Preden pa se povsem prepustim tem, prav gotovo nekoliko “drugačnim” vetrovom v družbeni geografiji, se mi zdi potrebno osvetliti nekatera širša, recimo jim kar osrednja epistemološka in metodološka vprašanja v geografskem preučevanju migracij (ki so seveda tudi osrednja epistemološka in metodološka vprašanja pri preučevanju migracij, v družbeni geografiji in v družboslovju nasploh).

Te so geografi, večinoma na podlagi lastnih izkušenj, pridobljenih pri raziskovanju migracij, poskušali prikazati z dihonomijami:

- mikroanalitična nasproti makroanalitični tradiciji (Jones, 1990);
- “objektivni” nivoji analize, ki vključujejo širše poteze migracijskega toka nasproti “psihosocialnim” nivojem analize, ki se dotikajo predvsem norm, ki podpirajo proces migracije in proces oblikovanja odločitev migrantov (Lewis, 1982);
- “globalni” nivoji preučevanja nasproti “lokalnim”;
- poudarjanje “individualnega” nasproti “strukturalnemu” razumevanju;
- “deterministični” pristopi nasproti “humanističnim” pristopom itd. (Boyle et al., 1998: 57).

Toda podali bi zgrešeno sliko, če bi trdili, da gre le za “enostavne” opozicije; paleta epistemoloških pristopov in razumevanj je veliko bolj pisana. Cloke et al. (1991) tako na primer ločijo pet epistemoloških pristopov v raziskovanju migracij:

- Pozitivizem, ki razume znanost predvsem kot iskanje zakonov, ki morajo biti osnovani na empirično potrjenih teorijah. Kot najbolj izrazit primer takšnega početja lahko omenimo Ravensteinove “migracijske zakone” iz druge polovice 19. stoletja, izpeljane iz popisov prebivalstva. Na primer: večina migrantov migrira le na krajše razdalje, večina migrantov je moških, prevladujoči vzroki za migracijo so ekonomski itd. (Grigg, 1997)
- Behaviorizem, ki prinaša psihološki obrat. Ta poudarja individualne psihološke procese, toda po svoje še vedno sloni na pozitivističnih predpostavkah, predvsem v težnji po generalizaciji in postavljanju zakonov pri preučevanju vedenja (migrantov). (Po svoje predstavlja behaviorizem aplikacijo pozitivizma na ravni posameznika.) Večina teh študij sloni tudi na statističnih metodah in modelih, med katerimi je verjetno najbolj znan model privlačitvenih in odbijajočih (push - pull) dejavnikov.
- Strukturalizem, ki išče predvsem “skrite” strukture, ki determinirajo človekovo obnašanje. Tako recimo marksistični strukturalisti poudarjajo, da so sile, ki oblikujejo migracijski tok, skrite v logiki kapitalističnega načina produkcije in ne slonijo (samo) na odločitvah med privlačitvenimi in odbijajočimi dejavniki izvirnega okolja ter destinacije izseljevanja, kot poudarja behaviorizem.
- Humanizem, ki izpostavlja subjektivnost opazovanega in prav tako opazovalca. Pri tem gre v veliki meri tudi za kritiko omenjenih pristopov, pri čemer se naslanja predvsem na različne kvalitativne pristope.
- Postmodernizem, ki pomeni zelo različno in heterogeno miselno polje, v osnovi pa postavlja skepticizem do znanstvenih “resnic”, poudarja pluralnost, zavrača “velike” znanstvene teorije itd. V migracijskih študijah bi ta pristop našli predvsem v nekaterih analizah, ki “nenavadno” združujejo različne metodologije, vsebine in vidike migracij ter drugih družbenih fenomenov.

Seveda pa obstajajo še številni drugi poskusi delitev raziskovalnih pristopov in pogledov na vprašanja razumevanja ter preučevanja migracij. Shrestha (1988) na primer v "alternativni klasifikacijski shemi", kakor so jo opisali Boyle et al. (1998: 57), razlikuje pet "konceptualnih perspektiv":

- Ekonomsko-vedenjski pogled, ki poudarja dohodkovne diferenciale, zaposlitvene možnosti, ekonomska pričakovanja itd.
- Ekološko-demografski pogled, ki izpostavlja pritisk prebivalstva in nosilne sposobnosti okolja.
- Prostorska perspektiva, ki se nanaša na oddaljenost, prostorsko privlačnost, ustreznost in neustreznost krajev itd.
- Antropološko-sociološki pogled, ki izpostavlja pomen skupnosti, sorodstvenih in etničnih mrež, modernizacijskih dejavnikov, prilagajanja in asimilacije itd.
- Neomarksistična odvisnostna [dependency] perspektiva, ki se nanaša predvsem na družbenoekonomske strukture, načine produkcije in kolonialno ali kapitalistično penetracijo.

Vprašanje, v katerega izmed naštetih epistemoloških pristopov bi najlažje uvrstili pristop oziroma metodologijo, ki jo bom predstavil v tem besedilu, prepuščam bralcu. Ob tem pa moram reči, da tega ne razumem kot lastne nesposobnosti ali kot kakršnega koli izmikjanja opredelitvi izbranega raziskovalnega pristopa, ampak zgolj kot željo, da bralec z do sedaj nabranim (epistemološkim) znanjem kritično in aktivno bere besedilo.

3. KRATEK IN RAZPOSAJEN SPREHOD MED IZBRANIMI NOVEJŠIMI POGLEDI IN PRISTOPI V GEOGRAFSKIH MIGRACIJSKIH ŠTUDIJAH

Razmišljanje McDowellove (1992) iz začetka 90. let, da je v družbeni geografiji z vplivi postmodernizma in feminizma ter z vključevanjem etnografskih in drugih globinskih metod končno prišlo do samorefleksivnega obrata, dovolj nazorno potrjuje (že) dogajanje v geografskih migracijskih študijah. Kritika "novodobnih" geografov izhaja predvsem iz spoznanja, da se je geografija prebivalstva z ukoreninjenostjo v prostorsko demografijo in pozitivizem povsem distancirala od osrednjih epistemoloških ter metodoloških debat v geografiji in socialnih znanostih, vključno z zanemarjanjem angažiranja socialne teorije (Findlay in Graham, 1991; White in Jackson, 1995). Zelo živa debata v literaturi zadnjih let poziva k večji povezanosti geografije prebivalstva, migracijskih študij in socialne teorije (Halfacree in Boyle, 1998; Findlay in Graham, 1991; White in Jackson, 1995 idr.). Halfacree in Boyle (1993: 336), na primer, razpravljata o Giddensovi (1984) vlogi posameznika in akcije, ki deluje na treh ravneh zavesti: nezavedni, praktični in diskurzivni. Avtorja ugotovljata, da (geografska) migracij-

ska literatura sloni predvsem na ravni diskurzivne zavesti; to so “aktivno” pre-mišljene motivacije in razlogi “razmišljajočih” subjektov. Po mnenju sociologa Giddensa veliko socialnega znanja obstaja na ravni praktične zavesti; “posamezniki živijo, ne da bi o tem posebej razmišljali”. Po mnenju Halfacreeja in Boyle je zelo pomemben del migracijskega raziskovanja – interpretirati vsakodnevno življenje v kontekstu produkcije in reprodukcije socialnih struktur.

Halfacree in Boyle na istem mestu podata pet smeri za “reteoretizirano” geografijo prebivalstva (in širše za socialno znanost):

- previdnejše in bolj kritično sprejemanje pozitivizma v raziskavah;
- spremembo v prevladi ključnih nocij, vključenih v podatkovne kategorizacije (etnija, spol, kronološka starost itd.);
- vključitev bolj intenzivnih, etnografskih metod;
- posvečanje večjega poudarka širšemu političnemu, ekonomskemu in socialnemu kontekstu raziskav prebivalstva;
- opazovanje biografskega konteksta demografskih dogodkov.

McHugh (2000: 72) poudarja, da je bilo zelo malo poudarka na “človeku” pri preučevanju “človeških” migracij. V “znanstvenem” raziskovanju migracij je bilo pozabljeno ali ignorirano dejstvo, da so migracije kulturni dogodki, bogati s pomeni za posameznike, družine, socialne skupine in narode (Fiedling, 1992). Etnografije po mnenju omenjenega avtorja izražajo žive izkušnje, ulete v družbeni in kulturni kontekst, oblikujejo to, čemur je antropolog Geertz (1973) (ki je med drugim močno vplival na “kulturni obrat” v humani geografiji (Gregory, 1994: 146)) rekel interpretativna znanost v iskanju pomenov v nasprotju z eksperimentalno znanostjo v iskanju zakonov.

Fielding (1992: 201) pravi, da nam osebna izkustva in skupni občutki govorijo, da so migracije kulturno proizvedene, kulturno izražene in kulturne v efek-tih, toda le malo raziskav izpod peresa geografov govori o migracijah in kultu-ri, opominja avtor.

Halfacree in Boyle (1993) v zagovoru biografskega pristopa pri preučevanju migracij poudarita umeščenost in vkoreninjenost migracije v tok vsakdanjega življenja.¹ Ta pogled, ki je imel vpliv tudi na druge “sodobne” geografe (Li et. al., 1995; Vandsemb, 1995; Gutting, 1996 idr.), nasprotuje dominantnemu in-

¹ Nekateri, predvsem postmodernim vidikom in pristopom naklonjeni avtorji, so začeli konceptualizirati mig-racijo kot “migrantstvo” – [migrancy] (glej Chambers, 1994) – kot popoln oziroma totalen način življenja – nasproten ustaljenim razumevanjem, kot sta na primer “prisilna migracija” ali “ekonomska migracija” (Stepputat in Nyberg Sørensen, 1999: 87). No, pri vsej stvari ne gre le za “postmoderno leporečenje”, saj ne moremo zanikati vplivov globalne mobilnosti na sodobno življenje, ki je v obsežni literaturi predstavlje-na kot “(časovno-prostorski) stisk” [compression] (Harvey, 1989; Robertson, 1992), “deteritorializacija” [deteritorialization] (Appadurai, 1990), “hibridizacija” [hybridization] (Bhabha 1994), “sinhronost” [synch-ronicity] (Tambiah, 1989) itd. Iz te perspektive svet ni več razdeljen v mozaik kulturno-teritorialnih segmen-tov, ampak je povezan s tokovi ljudi, dobrin, denarja in informacij, vštevši najbolj izolirana območja v sve-

strumentalističnemu pogledu na migracijo kot na "enkratni" dogodek v določenem času in prostoru, izražen v terminologiji makro "push-pull" modelov ali na vedenjskem nivoju v terminologiji dražljaja in odziva. V obeh primerih je bila migracija razumljena kot enkratni dogodek, migrantje pa kot mehansko odzivajoči se na sile zunaj njihove kontrole. Vloge posameznika kot aktivnega akterja seveda ni bilo v tem okviru.

Feministični teoretiki in teoretičarke so posebno pozornost posvetili spolnosti. White in Jackson (1995) ter Radcliffe (1990) poudarjajo, da analize, ki so "slepe" v preučevanju spolnosti, omejujejo naše razumevanje migracij. Navedene avtorice predlagajo, da namesto vprašanj, kot so kdaj, kam, v kakšnih okoliščinah in s kakšnimi posledicami se ženska ali moški seli, raje poskušajmo spolnost razumeti kot proces, ki se odvija skozi spolnostno [gendered] strukturirana gospodinjstva, skupnosti in trge dela ter se kaže v neoliberalnem restrukturiranju, skozi katerega se migrantje gibljejo in ga prav tako oblikujejo (Radcliffe, 1990; Lawson, 1998).

Pristopi in pogledi v geografskih migracijskih študijah, ki sem jih sicer zelo na hitro nanizal v tem zadnjem poglavju, zagotovo ne težijo k celostnemu ali (kot danes postmodernisti raje uporabljajo) pluralističnemu pogledu na fenomen migracije, ki ga sicer zagovarjam. Prej govorijo o določenem namenu. Poslanstvo tega (in tudi naslednjega) poglavja razumem kot izziv prevladujočemu toku v geografskih migracijskih študijah in nasploh v (slovenski) družbeni geografiji, ki se je (če ponovim besede z začetka tega dela besedila) s preveliko zagledanostjo v prostorsko demografijo ter pozitivizem in z zanemarjanjem vključevanja znanj ter vsebin iz sodobnejših družbenih teorij povsem distanciral od številnih epistemoloških in metodoloških diskusij v družboslovju (Finday in Graham, 1991; White in Jackson, 1995). To prav gotovo botruje tudi temu, kot je ugotovila mednarodna skupina raziskovalcev migracij, da "... razširjeno razmišljanje [o migracijskih fenomenih] ostaja osredotočeno na koncepte, modele in poglede iz 19. stoletja" (Massey et. al., 1993: 432). Nadaljevanje besedila bo to kritično ost še bolj izostrilo.

4. UPORABA BIOGRAFIJ IN PRIPOVEDI V GEOGRAFSKIH MIGRACIJSKIH ŠTUDIJAH

Halfacree in Boyle (1993), ki sta odprla živo debato o pomembnosti biografskega pristopa v geografskih migracijskih študijah, sta ugotovila, da je bil ta pri-

tovnem ogradju interakcij (Rapport, 1999: 9–10). Kulture, družbe, skupnosti in prostori iz te perspektive nimajo več ontološkega in epistemološkega primata (Ibid.: 7). Kot tu hudomušno v tem kontekstu pripomni antropolog Clifford (1992: 9), je bilo zelo malo razprave o misijonarskem letalu, ki je pripeljalo antropologa na teren in dolgo povezovalo domačine v tesnem stiku z "zahodnim" svetom.

stop med geografi povsem zanemarjen. Skeldonov (1995) odgovor je to jasno zavrnil, saj je bila biografska metoda s kulturnimi in kontekstualnimi analizami ter z zbiranjem kvalitativnih podatkov že zelo dolgo del migracijske raziskovalne tradicije v državah v razvoju, predvsem v pacifiškem območju. Na primer bolj kulturno naravnane študije migracij imajo zelo dolgo tradicijo preučevanja indigenih epistemologij mobilnosti in vključujejo številne etnografske pristope, med drugim tudi zbiranje biografij (Mitchell, 1969; Chapman, 1969 idr.). Geografi iz "južnejših držav" so bili na primer pozorni na samopercepcije migrantov in na spreminjanje njihovih identitet v času (Chapman, 1976; Lowenthal, 1976 idr.). Halfacree in Boyle (1995) odgovarjata, da sta bila zbiranje biografij migrantov in uporaba kvalitativnih globinskih metod v tretjem svetu večkrat nuja, edina možna pot ob pomanjkanju drugih vrst podatkov, zato pogosto tudi nekritično početje. Zbiranje in preučevanje biografij migrantov ima torej v državah v razvoju in v pacifiškem območju drugačno "zgodovino", drugačen kontekst kakor v "razvitih", industrijskih državah severne poloble, kjer so družbeni geografi začeli resneje razpravljati o uporabnosti ter pomenu biografskega pristopa šele v začetku 90. let.²

Seveda pa je v tej razpravi za nas pomembnejša opazka Grahامove (1999), ki pravi, da diskusija o biografskem pristopu ni pomembna glede pomena in vprašanja, ali je bil biografski pristop uporabljen *per se*. Raje postavlja vprašanja o pomembnosti drugačnega teoretiziranja migracij in vključevanja te(h) metod(e) v odnosu do širših teoretskih argumentov.

Nekateri avtorji tako eksplicitno razlikujejo biografski pristop od pristopa življenjskih zgodovin; prvi kaže in izpostavlja tudi strukturalni in družbeni kontekst migrantovih zgodovin: prej poudarja, kako je to vpeto v vsakodnevno življenje, kot pa kaže zgolj migracijske dogodke, "izpeljane" oziroma "sprožene" v določenem času (Halfacree in Boyle, 1993; Boyle et al., 1998). Boyle et al. (1998, 80–81) so izpostavili tri poteze biografskega pristopa, ki prinašajo drugačno razumevanje migracij v nasprotju s prevladujočimi, "standardnimi" pogledi na migracijo kot ciljno-usmerjeno vedenje, največkrat prikazano v (vedenjskih) modelih navajajočih namernost in preračunljivost [calculating] narave migracije.

- Migracijo moramo razumeti kot dejanje v času in vzrokov zanjo ne smemo iskati samo med tistimi, ki se kažejo kot neposredno pomembni in odločujoči za njeno vzpostavitev (na primer kot rezultat odločanja med prednostmi in slabostmi raznih kra-

² Ob tem je zanimivo razmišljanje Chapmana (1975: 129), ki pravi, da je imela "antropološka dediščina" v državah v razvoju vzpodbuden učinek na zanimanje za kontekstualne in interpretativne pristope v opisovanju in razumevanju migracij, v razvitih državah pa je "ekonomska dediščina" vplivala na podrejenost tovrstnih pristopov.

jev). Tudi ti vzroki so namreč nekako povezani z migrantovo preteklostjo in prihodnostjo. Vzroke za migracijo je treba razumeti kot del celotnega migrantovega življenja – migrantove biografije. Tako jih ne moremo opredeliti samo s postavljanjem preprostih in jasnih vprašanj, kot so: "Zakaj ste se preselili?" Omenjeni avtorji poudarjajo, da moramo sliko migracijskih odločitev zgraditi iz različnih zornih kotov, da pokažemo, kako in kje sodijo v posameznikovo življenje.

- Biografski pristop poudarja, da posamezni tipi migracij³ zaradi načina, kako so povezani z biografijami, pogosto kažejo na številne vzroke, ki jih moramo pri njihovem razumevanju upoštevati. Vsi vzroki niso enako pomembni, vsi pa sodelujejo pri razumevanju podrobnih oblik, ki jih dejanje migracije vključuje. Vandsembova (1995) pravi, da "nikoli ne moremo opredeliti točnega zaporedja in števila dejavnikov, ki vplivajo na posameznike in njihove odločitve za selitev; lahko le opozorimo na nekatere, ki se zdijo posebej pomembni" (Ibid.: 413). Ker je torej dejanje migracije vključeno v celotno migrantovo biografijo, se vzročnost največkrat kaže kot zelo kompleksna in nejasna. Predstavitve migrantovega procesa oblikovanja odločitev [decision-making process] je zato vse prej kot enostavno početje.
- Kot smo že omenili, je migracija *kulturni* dogodek in tako jo je treba tudi razumeti in obravnavati (Fielding, 1992). Migrantje so del posameznih kultur in te jih vpeljejo oziroma socializirajo z normativnim vedenjem, ki ga je treba razumeti kot odzive oziroma posledice struktur, opisanih z Giddensovo teorijo strukturacije. V kontekstu strukturacijske teorije – ta namreč združuje kreativnost posameznikov in determiniranost nekih širših družbenih struktur – tako biografskega pristopa ne smemo razumeti v strogo humanistični terminologiji – kot pristop s "strogim" poudarkom na posamezniku, ampak kot pristop, ki prav tako upošteva dejanja posameznikov v odnosu do drugih ljudi, družbe in širših družbenih struktur.

* * *

Biografska senzitivnost se je pojavila tudi pri raziskovanju pripovedi⁴ o vsakdanjem življenju, v katerega je tako ali drugače vključena migracija. Na indi-

³ Kar nekaj študij se je dotaknilo razmerij med migracijo in različnimi "načini nagnjenj" [modes of orientation] posameznikov in skupin. Bell je opisal štiri "idealne tipe" "preferenčnih razredov" v odnosu do migracije: družinski tip, karierist, potrošnik in iskalec skupnosti. Podobno je Beshes identificiral tri tipe migracije:

- namerno-racionalna: pretehtana in planirana migracija,
- tradicionalna: migracija, povezana z običaji in navadami,
- hedonistična: migracija kot odgovor na trenutne potrebe in občutke (cit. po Halfacree in Boyle, 1993: 340–341).

⁴ Zgodba oziroma pripoved je konstrukcija in se prav tako dotika družbenih percepcij kot realnosti. Razlikovanje antropologa Brunerja (1986: 6) med *realnostjo* (kar je, obstaja v resnici, kar koli naj že to bo), *izkustvom* oziroma *izkušnjo* (kako se realnost kaže v zavesti) in *izraznostjo* (kako je individualno izkustvo oblikovano in izraženo) se tako v življenjski zgodovini oziroma biografiji nanaša na razlikovanje življenja kot živetega (realnost), življenja kot izkustvenega (izkustvo) in življenja kot povedanega oziroma izrečenega (izraznost). Le naiven pozitivist bo tako verjel, kot poudarja Bruner, da je izraznost enaka realnosti.

Oblikovno in sintaktično torej lahko pripovedi definiramo kot način izražanja, pri katerem se spremeni po-

vidualni ravni se namreč migracija kaže kot proces, ki preprosto vodi k pripovednemu raziskovanju. Pri tem je treba reči, da uporaba pripovedi v družbeni geografiji ni povsem nova stvar in da se ni v družbeni geografiji prvenstveno pojavila med "sodobnejšimi" migracijskimi študijami. Historični geografi recimo že zelo dolgo uporabljajo različne oblike predvsem zapisanih pripovedi za vpogled v poteze nekdanjih krajev, pokrajin in regij.

Na eni strani pripovedi izkazujejo jasen **humanistični pridih** z namenom, da bi bili uslišani alternativni glasovi nasproti tistim iz glavnega toka (evrocentrični, moški itd.) (McDowell, 1992), da bi "izgubljene geografije" marginaliziranih ljudi dobile možnost za predstavitev (Miles in Crush, 1993: 84), da "številk dobijo človeški obraz" (Vandeseb, 1995: 412) itd. Nekateri avtorji in avtorice uporabijo pripovedi migrantov tudi za širšo družbeno kritiko. Tako Lawsonova (2000) na primer uporabi "zgodbe migrantov" s podeželja v Ekvadorju v urbanem Quitu za kritiko neoliberalnega razvoja in modernizacije: "Zgodbe migrantov prinašajo bogat pogled na socialno in kulturno ceno neoliberalnega razvoja, kažejo na to, kako se izkušnje ljudi oblikujejo s sistematičnim procesom privilegiranja in diskriminacije. Zgodbe migrantov so tudi teoretsko informativne; s tem ko izražajo ambivalentnost izkušenj modernizacije, odsevajo kontradiktornost modernizacije same – kontradikcije, ki so zelo redke v diskurzih vladajočih slojev." (Ibid.: 174)

V večjem številu primerov sega preučevanje pripovedi **prek humanističnih preokupacij z individualnim** ter osvetli "logiko individualnih dejanj in vplivov strukturalnih okoliščin, v kontekstu katerih se življenje odvija" (Vandeseb, 1995: 414). Pripovedi, kakor nadaljuje avtorica, govorijo o tem, "kako se posameznik kosa z družbo in kako ta vpliva na njegovo življenje" (Ibid.: 415). Podobno Lawsonova (2000) v odkrivanju "teoretičnega potenciala zgodb migrantov" ugotavlja, da njihove zgodbe niso le enkratne individualne izkušnje, ampak so sistematično opredeljene z družbenimi odnosi spolnosti, razreda, etničnosti in migrantovega statusa.

Poskusi približevanja fenomena migracije s pripovedmi o vsakdanjem življenju nam govorijo, da so dejanja iz te perspektive prej razumljena v **kontekstu**

men sporočila, s tem ko se spremeni zaporedje povedanega. Enostavneje rečeno to pomeni, da pripovedi govorijo o sosledju dogodkov. To, da je pripoved predstavitev resničnosti in da je že akt pripovedovanja resničnost sama, je predmet diskusije že od Aristotelove poetike dalje. Pripovedni dogodki niso isto, kot so izkušnje, ki jih opisujejo. Pripovedni dogodki imajo specifične začetke, sredine in (običajno) konce, izkušnje pa se ne pripetijo znotraj teh omejitev. Pripovedništvo je torej proces, pri katerem posamezne izkušnje dajejo strukturo in pomen celoti, če jih izločimo iz toka drugih izkušenj. Izkušnje nimajo začetkov in koncev, toda pripovedi jih imajo. S tem ko dajejo pripovedno strukturo izkušnjam, slednjim podeljujejo pomen. Pripoved je seveda le ena oblika predstavljanja dogodkov (Schuman, 1996).

Odnos med izkušnjo in izraznostjo je, kot pravi Bruner (1986), vedno problematičen in obstajajo številni načini, kako razumeti in analizirati ta odnos.

identitete kot pa v kontekstu vedenja (Boyle et al., 1998: 81). Pripovedi so prav gotovo pomemben ali celo najustreznejši medij, skozi katerega ljudje izkazujejo in poudarjajo polja svoje pripadnosti, identifikacije ter mejnosti, ki ljudi ločujejo in s katerimi prihajajo v stik (Nyberg Sørensen, 1999: 3).

Migrantje, tako posamezniki kot skupnosti, so hote ali nehote odprti za nove vplive, kar izzove in postavi pod vprašaj obstoječa samorazumevanja in samopodobe, preko teh izzivov pa lahko pride do preoblikovanja (nekaterih elementov) identitet. To je najbolj vidno (ali je bilo najbolj izraženo) v redefiniranju etničnih identitet migrantov. Drugi vidiki individualne in skupinske identitete so tudi dostopni za preoblikovanje skozi migracijo. Vsaj v preteklosti je veliko migracijskih študij prezrlo vlogo spolnosti v migracijskih situacijah in kontekstih. Spolnostne vloge se lahko v procesu migracije zelo hitro in korenito spremenijo, kot je pokazala študija Silveyjeve (2000). Na osnovi kvalitativnih, globinskih intervjujev oziroma pripovedi migrantov je avtorica opazovala, kako so bile mobilnost in spolnostne identitete preoblikovane pod vplivi ekonomskih kriz v Indoneziji. Študija Silveyjeve pokaže, kako je mobilnost opredeljena z družbenimi spolnostnimi normami in identitetami ter kako so te reproducirane in preoblikovane pod spreminjajočimi se politično-ekonomskimi pogoji.

V razmerju med pripovedjo in identiteto so poudarjeni konteksti in **izkušnje** migrantov. Finday in Graham (1991) ter White in Jackson (1995) pozivajo k razumevanju migrantov kot kompleksnih ter kontradiktornih subjektov, katerih migracijske izkušnje so bolj družbeno in politično opredeljene kot pa proizvodi "naravne" evolucije demografskih in ekonomskih procesov. Ali kot Lawsonova (2000) v svoji študiji na osnovi pripovedi migrantov prikaže vlogo izkušenj: "Na osnovi spoznanj transnacionalnega raziskovanja se odpira skupek zanimivih vprašanj o preučevanju notranjih migracij, ki kažejo na kraje, skozi katere so bile identitete migrantov oblikovane; [to vključuje] izkušnje migrantov o kompleksnih procesih izključevanja in marginalizacije in njihove kontradiktorne izkušnje s projektom globalizirane modernizacije, z urbanim razvojem in nacionalno pripadnostjo." (Ibid.: 176)

Moč pripovedi, kot poudarja Vandsembova (1995: 414) (in pokaže v svoji študiji), sloni prav v sposobnosti, da smiselno izrazi življenjske izkušnje.

5. SKLEP

Družbenogeografsko raziskovanje je bilo v zadnjem desetletju ali dveh priča spremembam, ob katerih so mnogi nesrečno zmajevali z glavo. Spoznanje kompleksnosti človekove eksistence, vse večji poudarek na človekovem delovanju in kreativnosti (ljudje nismo samo pasivni elementi v nekih širših družbenih

strukturah, ampak lahko nanje tudi vplivamo in jih spreminjamo) ter še marsikaj “samoumevnega” je vodilo geografe k eksperimentiranju z “novimi”, večinoma kvalitativnimi metodami in pristopi. Toda žal se te spremembe slovenske družbene geografije niso posebej dotaknile, saj se ta ne more pohvaliti s študijami, ki uporabljajo kvalitativne, interpretativne, globinske idr. metode in jih spremljajo “drugačni” teoretski nastavki ter poglobljena uporaba znanj iz družbene teorije. Seveda pa uporaba takšnih metod (med katere spadajo tudi biografije in pripovedi) največkrat zahteva (zavestni) epistemološki zasuk, ki ga slovenski družbeni geografi večinoma še nis(m)o opravili. Zasuk, ki ga Vranješ (2002: 54) opiše kot: od preučevanja stvari v prostoru k preučevanju družbene produkcije prostorsosti ali v bolj razumljivem jeziku: v globino (“o prostoru”, ne le v širino “v prostoru”).

LITERATURA

- Appadurai, A. (1990): *Disjuncture and Difference in the Global Economy*. Philadelphia: The Project, University of Pennsylvania.
- Hhabha, H. (1994): *The Location of Culture*. London, New York, Routledge.
- Boyle, P., Halfacree, K., in Vaughan, R. (1998): *Exploring Contemporary Migration*. Harlow: Longman.
- Bruner, M. E. (1986): Introduction. V Turner W. V., in Bruner M. E. (ur.), *The Anthropology of Experience*, 3–30. Urbana in Chicago: University of Illinois Press.
- Chapman, M. (1969): A Population Study of Guadalcanal: some Results and Implications. *Oceania* 40: 119–147.
- Chapman, M. (1975): Mobility in a Non-literate Society: Method and Analysis for Two Guadalcanal Communities. V Kosinski, L. in Mansell Prothero, R. (ur.), *People on the Move*, 129–145. London: Methuen.
- Chapman, M. (1976): Tribal Mobility as Circulation: A Solomon Islands Example of Micro/Macro Linkages. Kosinski, L., A. in Webb, J. W. (ur.), *Population at Micro-scale*. Christchurch, 127–142. New Zeland Geographical Society and the Commission on Population Geography, International Geographical Union.
- Cloke, P., Philo, C., in Sadler, D. (1991): *Approaching Human Geography*. London: Paul
- Clifford, J. (1992): *Traveling Cultures, Discussion*. V Grossberg, L., Nelson, C., in Treicher P. (ur.), *Cultural Studies*, 96–116. New York in London: Routledge.
- Fielding, T. (1992): *Migration and Culture*. V Champion, T. in Fielding, T. (ur.), *Migration Processes and Patterns. Volume I. Research Progress and Prospect*, 201–212. London: Belhaven Press.
- Findlay, A., in Graham, E. (1991): The Challenge Facing population Geography. *Progress in Human Geography* 15: 149–62.
- Geertz, C. (1973): *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books.
- Giddens, A. (1984): *The Constitution of Society*. Cambridge: Polity Press.
- Graham, E. (1999): *Breaking Out: the Opportunities and Challenges of multi-metod Research in Population Geography*. *Professional Geographer* 51: 76–89.
- Gregory, D. (1994): *Geographical Imaginations*. Cambridge in Oxford: Blackwell.
- Grigg, D. (1977): E. G. Ravenstein and the “Laws of Migration”. *Journal of Historical Geography* 3: 41–54.
- Grillo, R. D. (1985): *Ideologies and Institutions and in Urban France: the Representations of Immigrants*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gutting, D. (1996): *Narative Identity and Residential History*. *Area* 28: 482–490.
- Halfacree, K., in Boyle, P. (1993): The Challenge Facing Migration Research: the Case for a Biographical Approach. *Progress in Human Geography* 17: 333–348.
- Halfacree, K., in Boyle, P. (1995): ‘A Little Learning is a Dangerous Thing’: a Replay to Ron Skeldon. *Progress in Human Geography* 19: 97–99.

- Harvey, D. (1989) *The Condition of Postmodernity*. Oxford: Basil Blackwell.
- Jones, H. (1990): *Population Geography*. London: Paul Chapman Publishing.
- Lawson, V. (1998): Hierarchical Households and Gendered Migration in Latin America: Feminist Extensions to Migration Research. *Progress in Human Geography* 22: 39–53.
- Lawson, V. (2000): Arguments Within Geographies of Movement: the Theoretical Potential of Migrants' Stories. *Progress in Human Geography* 24: 173–189.
- Lewis, G. (1982): *Human Migration: a Geographical Perspective*. London: Croom Helm.
- Lowenthal, D. (1985): Mobility and Identity in the Island Pacific: a Critique. *Pacific Viewpoint* 26: 280–315.
- Massey, D., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., in Taylor, J. (1993): Theories of International Migration: a Review. *Population and Development Review* 19: 431–466.
- McDowell, L. 1992. Multiple Voices: Speaking from Inside and Outside "the Project". *Antipode* (24): 56–72.
- McHough, K. E. (2000): Inside, Outside, Upside Down, Backward, Forward, Round and Round: a Case for Ethnographic Studies in Migration. *Progress in Human Geography* 24: 71–89.
- Miles, M., in Crush, J. (1993): Personal Narratives as Interactive Texts: Collecting and Interpreting Migrant Life Histories. *Professional Geographer* 45: 84–94.
- Mitchell, J. C. (1969): The Concept and Use of Social Networks. V Mitchell, J. C. (ur.), *Social Networks in Social Situations*, 1–50. Manchester: Manchester University Press.
- Nyberg Sørensen, N. (1999): Introduction. V Nyberg Sørensen, N. (ur.), *Narrating Mobility, Boundaries and Belonging*, 1–6. Copenhagen: Centre for Development Research.
- Radcliffe, S. (1990): Beetwen Hearth and Labour Market: the Recruitment of Peasant Women in the Andes. *International Migration Review* 24: 229–249.
- Rapport, N. (1999): The Narrative as Methodology and Ethnomethodology: Individual Belonging in a Post-Cultural World. V Nyberg Sørensen, N. (ur.), *Narrating Mobility, Boundaries and Belonging*, 7–26. Copenhagen: Centre for Development Research.
- Schuman, H. (1996): *Questions and Answers in Attitude surveys: Experiments on Question form, Wording and Context*. Thousand Oaks: Sage.
- Shrestha, N. (1988): A Structural Perspective on Labour Migration in Underdeveloped Countries. *Progress in Human Geography* 12: 179–207.
- Silvey, R. (2000): Stigmatized Spaces: Gender and Place under Crisis in South Sulawesi, Indonesia. *Gender, Place and Culture* 7 (2): 179–162.
- Skeldon, R. (1995): The Challenge facing Migration Research: the Case for Greater Awareness. *Progress in Human Geography* 19: 91–96.
- Stepputat, F. in Nyberg Sørensen, N. (1999) *Negotiating Movement*. V Nyberg Sørensen, N. (ur.), *Narrating Mobility, Boundaries and Belonging*, 85–111. Copenhagen: Centre for Development Research.
- Tambiah, S. (1989): Ethnic Conflict in the World Today. *American Ethnologist* 16 (2): 335–49.
- Vandsemb, B. (1995): The Place of Narrative in the Study of Third World Migration: the Case of Spontaneous Rural migration in Sri Lanka. *Professional Geographer* 47: 411–425.
- Vranješ, M. (2002): "Družbena produkcija prostora": k epistemologiji prostora v geografiji in humanistiki. *Geografski vestnik* 47 (2): 47–57.
- White, P., in Jackson, P. (1995): (Re)theorising population geography. *International Journal of Population Geography* (1): 111–123.